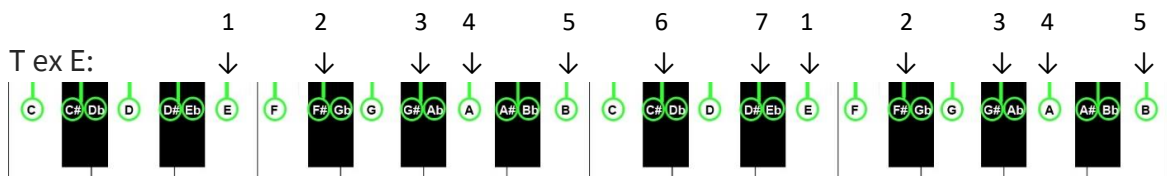

Hej elev

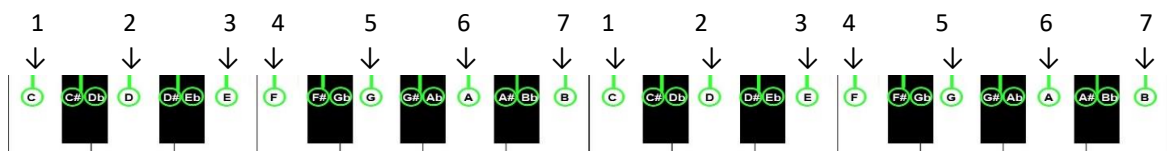
Här får du lära dig spela ackord och bastoner på piano, gitarr och bas. Bastoner spelas en ton i taget, vilket är samma sak som att ”spela en anpassad **melodistämma**”, som det heter i läroplanen. Ett **ackord** är flera toner samtidigt. Om du spelar ganska många låtar i olika stilar kan du märka att **samma mönster** återkommer hela tiden även om låtarna låter helt olika. Det beror på att (nästan) all musik går i någon **tonart** och att en tonart alltid ser ut på samma sätt, fast den kan börja på olika ställen. En tonart är sju toner som klättrar uppåt från en bestämd ton tills samma ton kommer igen, fast ljusare. Ungefär som om samma ton först sjungs av en vuxen och sen av ett barn. I en tonart klättrar tonerna uppåt med hela steg utom efter 3 och 7, där det är halva steg. Efter 7 börjar det om.

1 _ 2 _ 3 4 _ 5 _ 6 _ 7 1 _ 2 _ 3 4 _ 5 _ 6 _ 7 1 _ 2 _ 3 4 _ 5 _ 6 _ 7 1 osv ([Klicka här om du undrar varför!](#)).

På ett piano ligger alla toner i en lång rad och har namn efter alfabetet. Du kan välja vilken bokstav som helst, kalla den för 1 och sen räkna ut var de andra sitter (Gröna = halvsteg).

Den bokstav 1an hamnar på blir tonartens namn! Om 1an är ett C så hamnar alla sju tonerna på vita tangenter; dessa kallas för **stamtonerna**. De har samma ordning som början på alfabetet men ton 1 är tyvärr inte A utan C. I tonarten C blir tonerna 1234567 alltså CDEFGAB, sen börjar det om på C:

(Ljudvågor från ett A strax till höger om mitten på ett piano ska röra sig 440 gånger i sekunden. På så vis går det att veta hur varje stamton ska låta. För kunde det vara ganska olika. Innan mobilen kom fanns det en A-ton i alla telefoner.)

På en gitarr kan du hitta alla tonerna på varje sträng; **de fyra tjockaste** strängarna brukar ha **fyra steg mellan varandra**, som på en **bas**, men mellan fjärde och femte strängen är det tre steg, som

mellan 5 och 7. Varje sträng har en egen stamton, de sitter som ramsan ”**Ena Armen Duger Ganska Bra Ensam**” från tjockaste till tunnaste strängen. Tonen C får du om du sätter ett finger vid 1an på gitarrbilden (som visar tonarten C) men som du kan se har de flesta tonerna i tonarten C en egen sträng, som i ramsan, EADGBE. **Lär dig hur 1, 4 och 5 ligger på gitarrens fyra bassträngar!** Var du än sätter 1 så kommer 4 och 5 att ligga alldeles nära på samma sätt. På typiska gitarrlåtar ligger ofta 1an på någon av de lösa strängarna (E, A, D, G) och då vet du att 4 ligger bredvid, på nästa tunnare sträng och 5 åt andra hållet! Det är likadant med 6, 2 och 3 som du kan se på bilden. OBS! Detta gäller bara om gitarren är välstämd, och på det vanliga sättet. Det går ju att stämma den precis hur som helst.

också bra men inte från 7). För att låta snyggt behöver alla ackord i en låt utgå från samma 1a, alltså vara i samma tonart. (Det är klart att det finns undantag men då brukar det bero på ett tillfälligt byte av tonarten.)

Oftast är det enkelt: Ett grundackord (understruken siffra) och två andra ackord på fyra stegs avstånd, uppåt eller neråt!

5←1→4 som funkar på massor av pop, rock'n'roll, visor, klassiskt mm eller

3←6→2 som funkar på gammal folkmusik, viss pop, visor, klassiskt mm eller

2→5→1 som också funkar på folkmusik, pop, visor, jazz, klassiskt mm.

Nuförtiden är det mycket vanligt med

6→4→1→5 som funkar på nästan all pop som gjorts under de sista tjugo åren.

I ny pop kan det vara svårt att höra om det är 1 eller 6 som är grundackord.

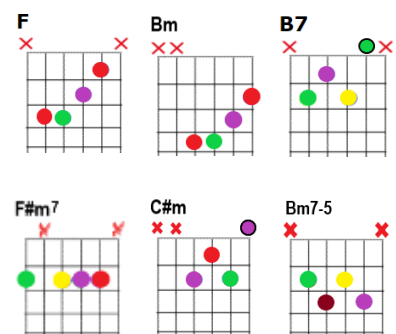
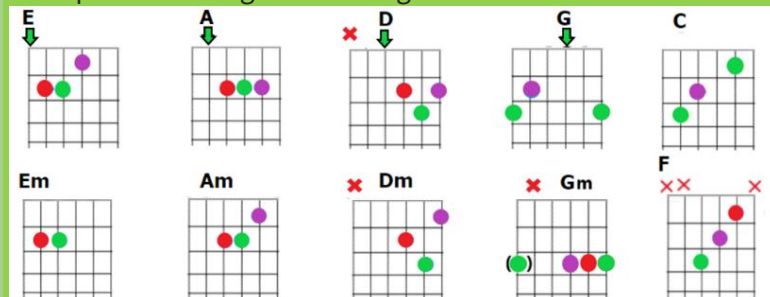
Här är ackorden i några tonarter som är enkla både på gitarr (CDGA) och piano (CFG) (röda är svårare)

Ackord→ Tonart ↓ Dur eller moll 1 eller 6	1 (1 3 5)	2 (2 4 6) (kan göras om till dur för att längta till 5)	3 (3 5 7) (kan göras om till dur om låten går i moll: 3 #5 7, för att längta till 6, det vanligaste grundackordet i moll)	4 (4 6 1)	5 (5 7 2)	6 (6 1 3) (kan göras om till dur för att längta till 2)	7 (7 2 4) (moll minus 5 - ackord, kan göras om till dur för att längta till 3)	7 eller 7/b7 (b7 2 4) (hörs ibland i folkmusik och rock)
C eller Am	C	Dm	Em	F	G	Am	Bm ⁻⁵	Bb
D eller Bm	D	Em	F#m (sänk Gm)	G	A	Bm	C#m ⁻⁵	C
E eller C#m	E	F#m (sänk Gm)	G#m (höj Gm)	A	B ⁷	C#m	D#m ⁻⁵	D
F eller Dm	F	Gm	Am	Bb	C	Dm	Em ⁻⁵	Eb
G eller Em	G	Am	Bm	C	D	Em	F#m ⁻⁵	F
A eller F#m	A	Bm	C#m	D	E	F#m	G#m ⁻⁵	G

Ackorden 1, 4 och 5 är alltid durackord, oftast räcker det med tre ackord, ibland bara två eller ett.

Dessa räcker långt!

Grön pil visar strängen som har grundtonen.

Dessa är "flyttbara" ↑

Kunskapskrav för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven kan delta i gemensam sång och följer då med **säkerhet**, rytm och tonhöjd. Eleven kan även spela en enkel anpassad melodi-, bas- och slagverksstämma samt ackompanjera på ett ackordinstrument och byter då **ackord med flyt**. Dessutom sjunger eller spelar eleven på något instrument med **god** tajming och med **passande karaktär**.

Eleven kan, utifrån egna musikaliska idéer, **skapa** musik genom att med hjälp av röst, instrument eller digitala verktyg utgå från några enkla musikaliska mönster och former och pröva hur dessa kan sättas samman till en i **stora delar** fungerande komposition.

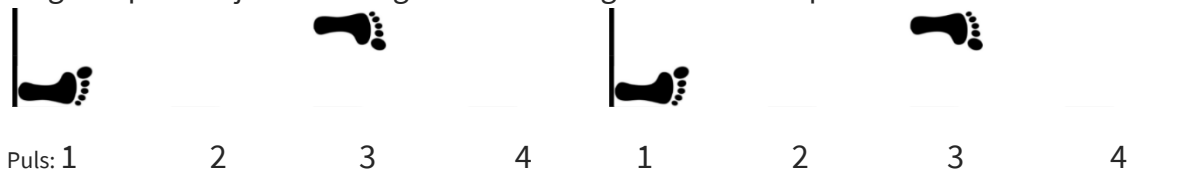
Eleven kan föra **välutvecklade** resonemang om eget och andras musicerande. Eleven kan även uttrycka sig på ett **välutvecklat** sätt om egna musikupplevelser och beskriva och ge exempel på hur musik kan påverka människor. Dessutom kan eleven med **god** säkerhet urskilja och ge exempel på musikaliska karaktärsdrag från olika genrer och kulturer samt med **god** säkerhet ge exempel på instrument från olika instrumentgrupper.

Det kan ta många år att bli en bra musikanter men det kan gå fort att komma i gång tillräckligt för att kunna ha roligt, och det är när du hunnit dit som du kan ha riktigt stor nytta av musiken inom alla områden – musik är nyttigt för hjärnan!

Betyg är inte nödvändigtvis bra för hjärnan men de kan vara bra på andra sätt 😊

För att uppfylla de **gröna** kunskapskraven i rutan på A-nivå krävs kunskaper som de flesta redan har – att kunna härma vad någon annan säger, och dessutom precis hur och när det sägs, jämfört med en **grundpuls** (till exempel dina hjärtslag). När du pratar använder du också toner, fast korta. Att sjunga är som att prata med lite längre toner och det enklaste sättet att sjunga är helt enkelt att härma någon som sjunger.

En grundpuls att jämföra sången med får du genom att trampa med fötterna så här:

Strecken kallas taktstreck och tiden mellan två streck kallas takt. Oftast brukar det vara **fyra pulsslag i varje takt**, som på bilden. Då kan du räkna till fyra innan låten börjar för att bestämma hur fort den skall gå. Att hålla takten är låta det gå lika lång tid mellan taktstrecken vilket brukar vara enklare om du inte tänker på det. Att hålla tonhöjden är egentligen samma sak som att hålla takten fast i mycket högre hastighet, ungefär som ljudet av flera hundra fotstampningar i sekunden som håller precis samma fart. Det är så klart omöjligt att göra med fötterna men det är ganska lätt med stämband i halsen! Det brukar också vara enklast om du inte tänker på det utan bara härmar.

För att kompa på ett ackordinstrument på A-nivå behöver du känna till vad en tonart är så att du kan hitta ackorden på en klaviatur (piano). Det finns andra sätt att bygga ackord på men detta är det enda sättet som också ger förståelse för vad en tonart är, dessutom är det lättare! Du behöver dessutom känna till de enklaste gitarrackorden (gröna rutan) och

minnas att det är fyra steg mellan strängarna räknat från starttonen till exempel 1–4 eller 2–5. Det kan räcka med att spela ackordet en gång i början av varje takt; så enkelt som möjligt blir ofta bäst! | men för att uppfylla kriteriet ”följer med säkerhet rytm ...” så bör du också kunna härma en rytmisk figur när du spelar ackord, till exempel | | eller kanske | | (en vanlig rytm i fotbollspublik). Det räcker att lyssna och härma men blir lättare att förstå med lite kunskap om [notskrift](#).

För att uppfylla de **blå** kunskapskraven i rutan på A-nivå behöver du kunna dela in toner, text och ackord i **perioder** så att musiken får en **form** som gör den lättare att komma ihåg. Jämför med låtarna längst ner som alla har en egen form som gör att de skiljer sig från varandra. Det kan göras med melodi, med rimord, med ackord eller på andra sätt. Perioder brukar också vara lika långa, precis som takter. Perioder på fyra eller åtta takter är mycket vanligt.

För att uppfylla de **lila** kunskapskraven i rutan på A-nivå borde det räcka med att vara vaken på lektionerna och försöka intressera sig.

Uppgift för alla som har lust:

Hitta ett piano eller öppna webbpiant (avmarkera "sustain"-knappen och klicka bort reklamen) och prova att spela några toner i en tonart (gärna C) samtidigt som du sjunger dem. Börja på någon av tonerna 1, 3, 5 eller 6 och gå upp eller ner ett steg och sen tillbaka, så enkelt som möjligt. **Två eller tre toner räcker** för att bli en liten melodi! Det är lättast att komma ihåg den om den har en text, **helst en kort text**, till exempel något bra som någon kompis, lärare, förälder, eller du själv har sagt, eller kanske ett matrecept? Texten behöver också en **rytm** och det kan den få nästan automatiskt om du ”går” i jämn takt med fötterna samtidigt som du läser eller sjunger. Gör det flera gånger så du är säker på att du sjunger samma toner som du | |

Prova att spela ett ackord samtidigt som du sjunger melodin. Det måste innehålla någon av tonerna du sjunger. Byt ackord om det behövs. Bestäm dig för vilket eller vilka som låter bra (det kommer att låta bra om du håller dig inom tonarten) och be någon spela in dig med mobilen. Första och sista ackordet ska vara 1 eller 6 (t ex C eller Amoll i tonarten C). Fyra takter kan vara lagom | | | | . Om texten bara räcker i två takter kan du ta den två gånger, då får du också en känsla av två perioder. Du kan få en ännu bättre effekt om du gör en ny kort text som påminner om den första, är lika lång och kanske till och med rimmar! Detta kan bli din första låt! Senare kan jag visa dig hur du skriver ner den i notskrift. Möjligen är detta lättare att göra två och två? Isåfall är det OK, det ska ju vara kul!

Här kommer några riktigt gamla låtar att testa kunskaperna på. Den sista är förmodligen världens mest spridda låt ([hörde jag på radio](#)). Använd gärna ackordtabellen på sid 4. (OBS! Pianobilderna är i C-dur)

Ettan smyger i fyrans djungel (The lion sleeps tonight) (Linda, Campbell Sydafrika 1939, P Lantz) ↓melodi

Ettan smyger i fyrans djungel	1 4	<i>1 2 3 2 3 4 3 2 1</i>	(In the jungle, the mighty jungle	<i> 1 2 3 2 3 4 3 2 1</i>
och letar efter fem .	1 5	<i>2 3 2 1 3 2</i>	The lion sleeps tonight)	<i>2 3 2 1 3 2</i>
Ettan smyger i fyrans djungel	1 4	<i>5 3 2 3 5 4 3 2 1</i>	Vi _ är vilse, och	<i> 5 5 4 5 4 4</i>
och letar efter fem .	1 5	<i>2 3 2 1 3 2</i>	vi vill komma hem!	<i> 3 ↓5 5 5 </i>

Nr1 (Trad. Västindien 1950, Lantz) – Jag hade en gång en båt ↓melodi

Ackordet med nummer ett	1 1	<i>5 ↑3 3 3 3 4 3</i>
Det känns nästan alltid rätt.	1 1	<i>5 ↑3 3 3 3 4 3</i>
Men börjar det kännas fel kan du flyga till fem .	1 1 5 5	<i>5 ↑3 3 3 3 4 5 5 5 4 3 2</i>
Men ettan blir yr	1 1	<i>2↓5 6 7 1 </i>
och flyger till fyr (men hamnar på två).	4 2	<i>1 1 2 3 4 (4 4 4 3 2) </i>
Ett måste komma till fem för att hitta sitt hem.	1 5 1 1	<i> 3 3 3 3 2 1 2 2 2 1 7 1</i>

Vem kan segla förutan vind (Folkvisa 1700-tal) 6/8takt ↓melodi

Vem kan segla förutan vind,	6 6	<i>6 7 1 7 6 ↑3 3 3</i>	Jag kan segla förutan vind,
vem kan ro utan åror,	2 6	<i>4 5 6 5 4 3 3</i>	jag kan ro utan åror,
vem kan skiljas från vännen sin	2 6	<i>2 2 4 3 2 1 1 ↓6</i>	men ej skiljas från vännen min
utan att fälla tårar?	3d 6	<i>7 1 7 ↓3 #5 6 6</i>	utan att fälla tårar?

The Wellerman (Trad. 1860 Nya Zeeland) Den har många fler verser. ↓melodi

There once was a ship that put to sea	6 6	<i>3 ↓6 6 6 6 ↑1 3 3 3 3</i>	<p>Från 6 till 3d, två fingrar ett halvt steg ner!</p>
And the name of that ship was the Billy o' Tea	2 6	<i>3 3 4 2 2 2 4 6 6 3 ↓6</i>	
The winds blew hard, her bow dipped down	6 6	<i>3 ↓6 6 6 ↑1 3 3 3 3</i>	
Blow, me bully boys, blow (Huh!)	3d 6	<i>3 2 1 1 ↓7 6</i>	
Soon may the Wellerman come	4 1	<i>↑6 6 4 5 3 3 3</i>	
To bring us sugar and tea and rum	2 6	<i>3 4 2 2 2 4 6 3 ↓6</i>	
One day, when the tonguin' is done	4 1	<i>↑6 6 4 4 5 3 3 3</i>	
We'll take our leave and go	3d 6	<i>3 3 2 1 ↓7 6</i>	

Födelsedagslåten (Trad. 1700-talet) ↓enkla ackord ↓roligare ↓melodi 6d7 (utan 6a)

Ja, må dom leva Ja, må dom leva	1 1	1 1	<i>1 1 1 1 ↓5 ↑3 3 3 3 1</i>
Ja, må dom leva uti hundra år	1 5	1 6d 2 5	<i>5 5 5 6 5 4 3 3 2 2 2</i>
Javisst ska dom leva Javisst ska dom leva	4 1	4 5 1 6	<i>3 4 4 3 2 2 2 3 3 2 1 1</i>
Javisst ska dom leva uti hundra år	5 1	2 5 1 4 1	<i>1 2 2 2 1, 7 6 7 1 (3 5 1)</i>

Happy Birthday to You (Patty and Mildred J. Hill in 1893)

Happy birthday to you	1 5	<i>5 5 6 5 ↑1 ↓7</i>
Happy birthday to you	5 1	<i>5 5 6 5 ↑2 1</i>
Happy birthday, dear [NAME]	1 1/3 4 2	<i>↓5 5 ↑5 3 1 ↓7 6</i>
Happy birthday to you.	1 5 1	<i>↑4 4 3 1 2 1</i>